

DOUĂ SIGILII ALE BRESLEI CROITORILOR DE SUMANE DIN TIMIȘOARA

Augustin Mureșan

Cuvinte cheie: *Banat, sec. XIX, sigilii de breaslă*

Keywords: *Banat, 19th c., guild seals*

Organizarea breslelor în Banat, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, se întinde pe o perioadă de câteva decenii, în care Curtea din Viena intensifică controlul asupra vieții economice și încearcă reformarea breslelor existente¹. Creșterea numărului meșteșugarilor și organizarea diferitelor bresle meșteșugărești în Timișoara a însemnat o creștere a populației orașului.

De la unele dintre breslele timișorene s-au păstrat până în zilele noastre numeroase documente, lăzi de breaslă², steaguri³, izvoare sigilografice⁴, copacul de fier⁵, etc.

Între breslele organizate în oraș în prima jumătate a secolului al XIX-lea se numără și breasla croitorilor de sumane formată în anul 1815⁶. Prin activitatea desfășurată ea a fost una dintre cele mai importante bresle din oraș. De la această breaslă cunoaștem două vestigii sfragistice: un tipar sigilar și un sigiliu.

În rândurile de mai jos, ne propunem să prezentăm aceste două vestigii sigilare de breaslă. Având în vedere faptul că în câmpul lor sigilar există câte un scut ele se includ în categoria sigiliilor de breaslă de tip heraldic⁷.

Tiparul sigilar al breslei datează din anul 1816 și se păstrează la Muzeul Banatului din Timișoara⁸. Rondela sigilară are o formă oval-verticală (32 mm x 28 mm) confecționată din bronz și lucrată în incizie. Înălțimea totală (rondela sigilară împreună cu mânerul) este de 116 mm.

În câmpul sigilar (Fig. 1): într-un scut octogonal, pe câmp albastru s-a reprezentat o foarfecă de croitor deschisă cu lamele în sus. Scutul timbrat de acvila bicefală imperială austriacă, încoronată, ce poartă pe piept

elemente din stema ungară și ține în gheare însemnele puterii, în dreapta spada și în stânga sceptrul, este susținut de doi lei care stau fiecare în picioare pe un postament perlat. Dedesuptul postamentului se află un ornament, ca un șirag de perle, din trei ghirlande. Șiragul central în formă ovală este încadrat de o parte și de alta de câte o mică rozetă.

În exergă, între un cerc liniar interior, unul liniar și altul spicat, în exterior, s-a scris cu litere majuscule în limba latină legenda: SIGIL: SARTORUM GAUSAPEARIORUM TEMESVARIENSIUM 1816 (SIGILIUL CROITORILOR DE SUMANE DIN TIMIȘOARA 1816)⁹.

Sigiliul breslei este rotund și aplicat în ceară roșie pe un document¹⁰. În câmpul sigilar (Fig. 2): într-un scut octogonal cu ornamente marginale de tip baroc s-a gravat o foarfecă de croitor deschisă cu lamele în sus.

Scutul timbrat de aceeași pasăre heraldică, dar cu capetele aureolate și coroană imperială deasupra, poartă pe piept stema mai sus menționată și ține în gheare însemnele puterii este susținut de doi lei care stau fiecare în picioare pe un postament perlat. Dedesuptul postamentului un ornament, ca un șirag de perle, din trei ghirlande. Șiragul central în formă ovală este încadrat de o parte și de alta de câte o mică rozetă.

În exergă, între un cerc liniar interior și două cercuri, unul perlat și altul spicat în exterior s-a scris cu litere majuscule în limba latină legenda: SIGILLUM SARTORUM GAUSAPEARIORUM TEMESVARIENSIUM 1816 (SIGILIUL CROITORILOR DE SUMANE DIN TIMIȘOARA 1816).

Studiind cu atenție cele două vestigii sigilare observăm o deosebire între ele. Astfel, primul are o formă oval-verticală, iar al doilea este rotund. Ele se deosebesc și din punct de vedere al proporționalității dintre elementele incluse în emblemă și a modului de înfățișare.

În câmpul scutului primului tipar sigilar s-a redat albastrul, în semne convenționale specifice heraldicii¹¹.

Deși în emblema celui de-al doilea sigiliu sunt reprezentate aceleași elemente, unele dintre ele sunt mai bine realizate din punct de vedere artistic. Astfel, în scutul din câmpul sigilar, foarfeca croitorului de sumane este mai bine gravată. Tot așa este cazul și pentru elementele exterioare ale scutului. Pasărea heraldică, care timbrează scutul apare mai maiestuos reprezentată și așa cum am menționat mai sus, în descrierea sigiliului are capetele aureolate. Deasemenea leii care sprijină scutul au capul, coama, trupul, labele și cozile mai frumos înfățișate. Deasupra și pe flancurile scutului s-au gravat ornamente de tip baroc ce țin loc de lambrechini.

Legende s-au scris circular, pe un singur rând, cu litere majuscule în limba latină. Ele conțin apelativul sigilar (SIGIL., SIGILLUM), denumirea meseriei (SARTORUM GAUSAPEARIORUM), denumirea localității (TEMESVARIENSIVM), în care breasla își desfășura activitatea și anul confecționării tiparului sigilar (1816). La primul tipar apelativul sigilar s-a gravat prescurtat (SIGIL), iar la cel de-al doilea acesta s-a scris în întregime: SIGILLUM.

Pentru a se evoca simbolic meseriașii din această asociație profesională s-a utilizat ca însemn, o unealtă specifică: foarfeca croitorului de sumane. Într-adevăr, după cum s-a apreciat, reprezentările de pe sigiliile de breaslă simbolizează prin uneltele și produsele cele mai caracteristice, organizația meșteșugarilor aparținând aceleași branșe a breslei¹². Studiarea reprezentărilor de unelte și produse meșteșugărești din imaginile acestor sigilii prezintă o însemnătate deosebită pentru istoria tehnicii, pentru cunoașterea evoluției uneltelor¹³. Incluzând în emblema specificul meseriei respective, uneltele de muncă, procedeele de lucru, ele reprezintă izvoare istorice de o reală valoare¹⁴.

Existența celor două tipare sigilare utilizate de către cei în drept, în cadrul breslei croitorilor de sumane din Timișoara, pune de la sine întrebări ca și în cazul folosirii și de către alte bresle, a două tipare sigilare, confecționate în același an, păreri deja prezentate pentru tiparele sigilare ale breslei olarilor din Lipova¹⁵ și pentru însemnele sigilare ale breslei croitorilor din Oradea¹⁶.

În legătură cu locul unde aceste două tipare sigilare ale breslei croitorilor de sumane din Timișoara au fost confecționate, credem că ele sunt opera unor meșteri pecetari locali, la cererea conducătorilor breslei.

NOTE

1. În legătură cu breslele organizate în orașul Timișoara, vezi: Miletz Iános, *A temesvári céhek, în Történeti és Régészeti a Délmagyarország Történeti és Régészeti Museum társulata*, Timișoara, 1875; Szádeczky Lajos, *A czéhek történetéről Magyarországon*, Budapest, 1889, în *Ertekézesek a történelmi, tudományok köréből*, Budapest, 1890, p. 128-129; Borovszky Samu, *Temes vármegye Budapest*, f. a., p. 266 și 267; Szádeczky Lajos, *Iparfejlődés és a czéhek története Magyarországon 1307-1848*, II, Budapest, 1913, p. 313; Milleker Felix, *Geschichte des Gewerbe in Banat (1716-1819)*, Werschetz, 1927; Gertrude Bartoš, *Din viața meseriașilor timișoreni în secolul al XVIII-lea (1716-1779)*, în *Studii și articole de istorie*, III, 1961, p. 101-119; Eperjessy Géza, *Mézövárosi és falusi céhek az Alföldön és a Dunántúlon (1686-1848)*, Budapest, 1967, p. 251; Géza Kovách, *Răspândirea breslelor rurale în partea de vest a României în secolul al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea*, în *Ialomița, materiale de istorie agrară a României*, Slobozia, 1983, p. 528; Idem, *A bánság demográfiai és gazdasági fejlődése (1716-1848)*, Szeged, 1998, p. 262-263.
2. Lada breslei cizmarilor români din Timișoara se păstrează la Muzeul Banatului, vezi: Kakucs Lajos, *Expoziția "Breslele din Banat"*, în *Revista Muzeelor și monumentelor, seria muzee*, Anul XX, nr. 6, 1983, p. 21, foto nr. 5.
3. În acest sens, vezi: Eleonora Costescu, *Steaguri de breaslă (pictate) în Banat în veacurile XVIII-XIX*, în *Ziridava*, XI, 1979, p. 818-819.
4. Un număr de 19 amprente sigilare ale unor bresle timișorene, sunt reproduse în lucrarea lui Borovszky Samu, *op. cit.*, p. 267, fig. 1-19, iar o altă amprentă sigilară, la p. 277. O amprentă sigilară împreună cu câteva tipare sigilare de acest fel, reproduse la Kakucs Lajos, *op. cit.*, p. 19-24. Au mai fost publicate și 8 tipare sigilare ale unor bresle timișorene, vezi: Augustin Mureșan, *Tipare sigilare de breaslă timișorene din secolele XVIII-XIX*, în *Ziridava*, XXIV, 2005, p. 365-372.
5. Florin Medeleț, *Copacul de fier din Timișoara*, în *Analele Banatului*, Serie nouă, VI, 1998, p. 665-671.
6. Szádeczky Lajos, *A czéhek történetéről...*, p. 129; Borovszky Samu, *op. cit.*, p. 266; Szádeczky Lajos, *Iparfejlődés és a czéhek...*, p. 314; Eperjessy Géza, *op. cit.*, p. 251; Géza Kovách, *Răspândirea breslelor rurale...*, p. 528; Idem, *A bánság demográfiai...*, p. 262.
7. Din punct de vedere al reprezentării din emblemă, sigiliile de bresle și corporații, în general de instituții economice au fost împărțite de către regretata cercetătoare Maria Dogaru în două categorii: 1. sigilii cu reprezentări simbolice și 2. sigilii de tip heraldic, vezi: Maria Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 179.
8. Muzeul Banatului Timișoara, Colecția de tipare sigilare (sigilii), nr. inventar 20. 268. Tiparul sigilar este reprodus la Kakucs Lajos, *op. cit.*, p. 22, foto nr. 6.
9. Augustin Mureșan, *op. cit.*, p. 365
10. Amprenta sigilară în ceară realizată cu tiparul sigilar reprodusă la Borovszky Samu, *op. cit.*, p. 267, fig. 2.
11. În heraldică, albastrul numit și azur, culoare utilizată în alcătuirea stemelor, se reprezintă convențional prin linii orizontale plasate la egală distanță, vezi: *Dicționarul științelor speciale ale istoriei*, Edit. științifică și enciclopedică, 1982, p. 19.

12. Magdalena Bunta, *Sigilii de breaslă din colecția Muzeului de Istorie din Cluj*, în *Acta Musei Napocensis*, III, 1966, p. 225.
13. *Ibidem*, p. 224.
14. Maria Dogaru, op. cit., p. 179.
15. vezi: Augustin Mureșan, Livia Grozi, *Două tipare sigilare aparținând breslei olarilor din Lipova*, în *Revista muzeelor și monumentelor, seria muzee*, anul XXVI, nr. 3, 1989, p. 41-42.
16. Augustin Mureșan, *Două tipare sigilare ale breslei croitorilor din Oradea*, în *Analele Universității din Oradea, istorie-arheologie*, 10, 2000, p. 61-64.

TWO SEALS OF THE THICK LONG COAT TAILORS`GUILD FROM TIMIȘOARA

(Summary)

The author presents two seals of the thick long coat tailors` guild from Timișoara from the 1816.

In the emblem of those two seals was represented, in an octogonal shield, the tailor`s scissors, sygnifyng those handcraftmen gathered in guild. Above the shield, there is the Austrian bicefal acvila, holding in the clutches the power signs, the shield is leaning upon two lions who are laying on a pearls pedestal.

The studyind of tools and handicraft products representations from the seals of guild emblem presents an importance the techniques history, to the knowledge of tools evolution.

Fig. 1

Fig. 2